

I

(Lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävät säädökset)

DIREKTIIVIT

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 2014/104/EU,

annettu 26 päivänä marraskuuta 2014,

tietyistä säännöistä, joita sovelletaan jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin kilpailuoikeuden säännösten rikkomisen johdosta kansallisen lainsäädännön nojalla nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, jotka

ottavat huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 103 ja 114 artiklan,

ottavat huomioon Euroopan komission ehdotuksen,

sen jälkeen kun esitys lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttäväksi säädökseksi on toimitettu kansallisille parlamenteille,

ottavat huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon ⁽¹⁾,

noudattavat tavallista lainsäätämisyjärjestystä ⁽²⁾,

sekä katsovat seuraavaa:

- (1) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 101 ja 102 artiklassa on kyse oikeusjärjestyksen perusteista, joita olisi sovellettava tehokkaasti kaikkialla unionissa sen varmistamiseksi, että kilpailu sisämarkkinoilla ei vääristy.
- (2) SEUT 101 ja 102 artiklan julkisoikeudellisesta täytäntöönpanosta vastaa komissio, jolle on annettu toimivaltuudet neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1/2003 ⁽³⁾. Lissabonin sopimuksen tultua voimaan 1 päivänä joulukuuta 2009 Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklasta tuli SEUT 101 ja 102 artikla, ja ne säilyivät asiasäällöltään muuttumattomina. Myös kansalliset kilpailuviranomaiset osallistuvat julkisoikeudelliseen täytäntöönpanoon ja voivat tehdä asetuksen (EY) N:o 1/2003 5 artiklassa lueteltuja päätöksiä. Kyseisen asetuksen mukaisesti jäsenvaltioiden olisi voitava nimetä niin hallinto- kuin oikeusviranomaisia julkisiksi täytäntöönpanoviranomaisiksi soveltamaan SEUT 101 ja 102 artiklaa sekä suorittamaan erilaisia kilpailuviranomaisille kyseisellä asetuksella määrättyjä tehtäviä.
- (3) SEUT 101 ja 102 artikla tuottavat yksityisten oikeussubjektien välisiin suhteisiin kohdistuvia välittömiä vaikutuksia ja asianomaisille yksityisille oikeussubjekteille oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka kansallisten tuomioistuinten on saatettava voimaan. Näin ollen kansallisilla tuomioistuimilla on yhtä tärkeä rooli kilpailusääntöjen soveltamisessa (yksityisoikeudellinen täytäntöönpano). Kun kansalliset tuomioistuimet ratkaisevat yksityisten oikeussubjektien välisiä kiistoja, ne suojelevat unionin oikeuden mukaisia subjektiivisia oikeuksia esimerkiksi myöntämällä vahingonkorvausta rikkomisen vuoksi vahinkoa kärsineille. SEUT 101 ja 102 artiklan oikeusvaikutuksen täysimääräinen toteutuminen ja etenkin niissä määrättyjen kieltojen oikeusvaikutuksen toteutuminen

⁽¹⁾ EUVLC 67, 6.3.2014, s. 83.

⁽²⁾ Euroopan parlamentin kanta, vahvistettu 17. huhtikuuta 2014 (ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä), ja neuvoston päätös, tehty 10. marraskuuta 2014.

⁽³⁾ Neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003, annettu 16 päivänä joulukuuta 2002, perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta (EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1).

käytännössä edellyttävät, että kaikki — olipa kyse yksityisestä oikeussubjektista, kuluttajat ja yritykset mukaan lukien, tai viranomaisesta — voivat hakea kansallisissa tuomioistuimissa korvausta näiden määräysten rikkomisesta itselleen aiheutuneesta vahingosta. Unionin oikeuteen perustuvaa oikeutta saada korvaus sovelletaan SEUT 101 ja 102 artiklan rikkomiseen yhtä lailla, kun siihen syyllistyvät julkiset yritykset ja yritykset, joille jäsenvaltiot ovat myöntäneet SEUT 106 artiklassa tarkoitettuja erityis- tai yksinoikeuksia.

- (4) Unionin oikeuteen perustuva oikeus saada korvausta unionin ja kansallisen kilpailuoikeuden rikkomisesta edellyttää, että jokaisessa jäsenvaltiossa on kyseisen oikeuden tehokkaan toteutumisen takaavat prosessioikeudelliset säännöt. Tehokkaiden prosessuaalisten oikeussuojakeinojen tarve voidaan johtaa myös oikeudesta tehokkaaseen oikeussuojaan, sellaisena kuin siitä määrätään Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 19 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisessä kohdassa. Jäsenvaltioiden olisi taattava tehokas oikeussuoja unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla.
- (5) Vahingonkorvauskanteet ovat vain yksi kilpailuoikeuden rikkomista valvovan tehokkaan yksityisoikeudellisen täytäntöönpanojärjestelmän osa, ja niitä täydennetään vaihtoehtoisilla muutoksenhakumenettelyillä, kuten sovitteluun perustuva riitojenratkaisu ja julkisoikeudelliseen täytäntöönpanoon liittyvät päätökset, jotka kannustavat osapuolia maksamaan korvauksia.
- (6) Jotta siviilioikeuden mukainen yksityisoikeudellinen täytäntöönpano ja kilpailuviranomaisten suorittama julkisoikeudellinen täytäntöönpano olisivat tehokkaita, molempien välineiden on oltava vuorovaikutuksessa keskenään kilpailusääntöjen suurimman mahdollisen tehokkuuden varmistamiseksi. On tarpeen säännellä johdonmukaisesti näiden kahden täytäntöönpanomuodon keskinäistä yhteensovittamista, esimerkiksi kilpailuviranomaisten hallussa oleviin asiakirjoihin pääsyn osalta. Tällainen yhteensovittaminen unionin tasolla auttaa myös välttämään sovellettävien sääntöjen erilaisuutta, joka voisi vaarantaa sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan.
- (7) SEUT 26 artiklan 2 kohdan mukaisesti sisämarkkinat käsittävät alueen, jolla ei ole sisäisiä rajoja ja jolla tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus taataan. Unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvia vahingonkorvauskanteita koskevissa jäsenvaltioiden säännöissä on suuria eroja. Nämä erot aiheuttavat epävarmuutta niistä ehdoista, joiden on täyttyvä, ennen kuin vahinkoa kärsineet osapuolet voivat käyttää SEUT:ssa taattua oikeutta korvaukseen, ja heikentävät tämän oikeuden tehokasta toteutumista. Koska vahinkoa kärsineet osapuolet nostavat usein vahingonkorvauskanteensa omassa sijoittautumisjäsenvaltiossaan, kansallisten sääntöjen erilaisuus johtaa eriarvoisiin toimintaedellytyksiin vahingonkorvauskanteiden osalta ja voi siten vaikuttaa kilpailuun niillä markkinoilla, joilla kyseiset vahinkoa kärsineet osapuolet ja rikkomiseen syyllistyneet yritykset toimivat.
- (8) Eri jäsenvaltioihin sijoittautuneisiin ja niissä toimintaa harjoittaviin yrityksiin sovelletaan erilaisia prosessioikeudellisia sääntöjä, jotka vaikuttavat merkittävästi siihen, missä määrin ne voivat joutua vastuuseen kilpailuoikeuden rikkomisesta. Tämä unionin oikeuteen perustuvan korvausoikeuden epätasainen täytäntöönpano voi antaa joillekin SEUT 101 tai 102 artiklaa rikkoneille yrityksille kilpailuedun mutta myös heikentää halukkuutta käyttää sijoittautumisoikeutta ja oikeutta tarjota tavaroita tai palveluja niissä jäsenvaltioissa, joissa oikeus korvauksen saamiseen on pantu tehokkaammin täytäntöön. Koska jäsenvaltioissa sovellettävien vastuujärjestelmien erot voivat vaikuttaa kielteisesti sekä kilpailuun että sisämarkkinoiden moitteettomaan toimintaan, tämän direktiivin oikeusperustaksi on syytä ottaa sekä SEUT 103 että 114 artikla.
- (9) Kun otetaan huomioon, että laajamittainen kilpailuoikeuden rikkominen on usein rajat ylittävää, on välttämätöntä varmistaa tasapuolisemmat toimintaedellytykset sisämarkkinoilla toimiville yrityksille ja parantaa kuluttajien mahdollisuuksia käyttää sisämarkkinoiden tuomia oikeuksia. On aiheellista lisätä oikeusvarmuutta ja vähentää jäsenvaltioiden välisiä eroja kansallisissa säännöissä, joita sovelletaan sekä unionin kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuviin vahingonkorvauskanteisiin että kansallisen kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuviin vahingonkorvauskanteisiin silloin, kun kansallista kilpailuoikeutta sovelletaan rinnakkain unionin kilpailuoikeuden kanssa. Näiden sääntöjen lähentäminen auttaa estämään sen, että erot kilpailuasioihin liittyviä vahingonkorvauskanteita koskevien jäsenvaltioiden sääntöjen välillä kasvavat.
- (10) Asetuksen (EY) N:o 1/2003 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Jos jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset tai kansalliset tuomioistuimet soveltavat kansallista kilpailulainsäädäntöä [SEUT 101 artiklan 1 kohdassa] tarkoitettuihin sopimuksiin, yritysten yhteenliittymien päätöksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka saattavat vaikuttaa kyseisessä säännöksessä tarkoitettuun jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, niiden on myös sovellettava [SEUT 101] artiklaa mainitunlaisiin sopimuksiin, päätöksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Jos jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset tai kansalliset tuomioistuimet soveltavat kansallista kilpailulainsäädäntöä [SEUT 102] artiklassa kiellettyihin väärinkäyttötapauksiin, niiden on myös sovellettava [SEUT 102] artiklaa.” Sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan varmistamiseksi, oikeusvarmuuden lisäämiseksi ja tasapuolisempien toimintaedellytysten takaamiseksi yrityksille ja kuluttajille on aiheellista, että tätä direktiiviä sovelletaan kansallisen kilpailuoikeuden rikkomista koskeviin vahingonkorvauskanteisiin, kun kansallista kilpailuoikeutta sovelletaan

asetuksen (EY) N:o 1/2003 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Siviilioikeudellista vastuuta koskevien erilaisten sääntöjen soveltaminen SEUT 101 tai 102 artiklan rikkomiseen ja samoissa asioissa unionin kilpailuoikeuden kanssa rinnakkain sovellettavan kansallisen kilpailuoikeuden rikkomiseen vaikuttaisi muutoin kielteisesti kantajien asemaan samassa asiassa ja heidän esittämiensä vaateiden laajuuteen ja muodostaisiin esteen sisämarkkinoiden moitteettomalle toiminnalle. Tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa sellaisiin kansallisen kilpailuoikeuden rikkomista koskeviin vahingonkorvauskanteisiin, jotka eivät vaikuta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan SEUT 101 tai 102 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

- (11) Jos asiasta ei ole annettu unionin lainsäädäntöä, vahingonkorvauskanteisiin sovelletaan kansallisia sääntöjä ja jäsenvaltioiden menettelyjä. Euroopan unionin tuomioistuimen, jäljempänä 'unionin tuomioistuin', oikeuskäytännön mukaisesti jokainen voi vaatia aiheutuneen vahingon korvaamista, jos kyseisen vahingon ja kilpailuoikeuden rikkomisen välillä on syy-yhteys. Kaikissa kansallisissa säännöissä, joita sovelletaan SEUT 101 tai 102 artiklan rikkomisesta aiheutuneen vahingon johdosta määrättävää korvausta koskevan oikeuden käyttämiseen, myös sellaisia seikkoja koskevissa säännöissä, joita ei käsitellä tässä direktiivissä, kuten rikkomisen ja vahingon syy-yhteys, on noudatettava tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteita. Tämä tarkoittaa, ettei sääntöjä saisi laatia tai soveltaa siten, että SEUT:ssa taatun korvausoikeuden käyttäminen olisi kohtuuttoman vaikeaa tai käytännössä mahdotonta tai että ne olisivat epäedullisempia kuin säännöt, jotka koskevat samankaltaisia kansalliseen oikeuteen perustuvia kanteita. Jos jäsenvaltiot säätävät kansallisessa lainsäädännössään muista korvausten ehdoista, kuten syy-yhteys, tarkoituksenmukaisuus tai syyllisyys, niiden olisi voitava säilyttää tällaiset ehdot silloin, kun ne ovat unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön, tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteiden sekä tämän direktiivin mukaisia.
- (12) Tässä direktiivissä vahvistetaan unionin säännöstö, joka koskee oikeutta saada korvaus unionin kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta, erityisesti asiavaltuuden ja vahingon määritelmän osalta, sellaisina kuin ne ilmenevät unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, eikä se estä unionin säännöstön kehittämistä jatkossa. Jokainen, joka on kärsinyt tällaisen rikkomisen johdosta vahinkoa, voi vaatia korvausta todellisesta vahingosta (*damnum emergens*) ja saamatta jääneestä voitosta (*lucrum cessans*) sekä korkojen maksamista riippumatta siitä, onko nämä luokat määritelty kansallisessa lainsäädännössä erikseen vai yhdessä. Korke on keskeinen osa kärsityn vahingon hyvittämiseksi maksettavaa korvausta, jossa otetaan huomioon ajan kulumisen, ja sitä olisi maksettava ajalta, joka ulottuu vahingon syntymisestä siihen saakka, kun korvaus on maksettu, riippumatta siitä, onko kyseinen korko kansallisen lainsäädännön mukaan hyvitys- vai viivästyskorko ja otetaanko ajan kulumisen huomioon erillisenä luokkana (korko) vai todellisen vahingon tai saamatta jääneen voiton olennaisena osana. Jäsenvaltioiden velvollisuutena on vahvistaa tuota tarkoitusta varten sovellettavat säännöt.
- (13) Oikeus saada korvausta on kaikilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, niin kuluttajilla, yrityksillä kuin viranomaisilla, riippumatta siitä, onko rikkomiseen syylistyneeseen yritykseen olemassa suoraa sopimussuhdetta ja onko kilpailuviranomainen jo todennut kilpailusääntöjen rikkomisen. Tässä direktiivissä ei pitäisi velvoittaa jäsenvaltioita ottamaan käyttöön kollektiivisia oikeussuojakeinoja SEUT 101 ja 102 artiklan täytäntöönpanemiseksi. Tämän direktiivin mukainen täysi korvaus ei saisi johtaa liialliseen korvaukseen, olipa sitten kyseessä rankaiseva, moninkertainen tai muu vahingonkorvaus, sanotun kuitenkin rajoittamatta mahdollisuuden menettämisestä suoritettavaa korvausta.
- (14) Unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden rikkomista koskevat vahingonkorvauskanteet edellyttävät yleensä monimutkaista tosiseikkojen ja taloudellisten näkökohtien analyysia. Vahingonkorvausvaateen toteen näyttämiseksi tarvittavat todisteet ovat usein vastapuolen tai kolmansien hallussa, eikä kantajalla useinkaan ole riittävästi tietoa kyseisistä todisteista tai riittävää mahdollisuutta saada niitä. Jos tällaisissa olosuhteissa kantajille asetetaan erittäin tiukat oikeudelliset vaatimukset, joiden mukaan kantajien on esitettävä yksityiskohtaisesti kaikki asiaan liittyvät tosiseikat heti kanteen käsittelyn alkaessa ja esitettävä tosiseikkojen tueksi täsmällisesti yksilöityjä todisteita, voidaan samalla aiheettomasti haitata SEUT:ssa taatun, korvausta koskevan oikeuden tehokasta käyttämistä.
- (15) Todisteet ovat merkittävässä asemassa, kun nostetaan kante unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi. Koska kilpailuoikeutta koskeville oikeudenkäynneille on kuitenkin tavanomaista tietojen epäsymmetria, on aiheellista varmistaa, että kantajilla on oikeus vaatia korvausvaatimuksensa kannalta merkityksellisten todisteiden esittämistä ilman, että niiden pitäisi yksilöidä tarkkaan yksittäiset todisteet. Jotta voitaisiin varmistaa osapuolten tasavertaisuus, tällaisten keinojen olisi oltava myös vahingonkorvauskanteissa vastaajina olevien käytettävissä, jotta ne voivat vaatia kantajia esittämään todisteita. Kansallisten tuomioistuinten olisi lisäksi voitava määrätä kolmannet osapuolet, viranomaiset mukaan lukien, esittämään todisteita. Jos kansallinen tuomioistuin haluaa määrätä komission esittämään todisteita, sovelletaan SEU 4 artiklan 3 kohdassa määrättyä unionin ja jäsenvaltioiden välisen vilpittömän yhteistyön periaatetta sekä asetuksen (EY) N:o 1/2003 15 artiklan 1 kohtaa tietopyyntöjen osalta. Jos kansalliset tuomioistuimet määräävät viranomaiset esittämään todisteita, sovelletaan unionin tai kansallisen oikeuden mukaisia oikeudellisen ja hallinnollisen yhteistyön periaatteita.

- (16) Kansallisten tuomioistuinten olisi voitava tiukassa valvonnassaan määrätä, etenkin siltä osin kuin kyse on todisteiden esittämisvelvollisuutta koskevien toimenpiteiden välttämättömyydestä ja oikeasuhteisuudesta, että yksilöityjä todisteita tai todisteiden ryhmiä on esitettävä jonkin osapuolen pyynnöstä. Oikeasuhteisuuden vaatimuksesta seuraa, että todisteita voidaan määrätä esitettäväksi ainoastaan silloin, kun kantaja on kohtuudella käytettävissään olevien tietojen perusteella esittänyt uskottavan väitteen siitä, että se on kärsinyt vahinkoa vastaajan toimien vuoksi. Jos todisteiden esittämistä koskevan pyynnön tarkoituksena on hankkia jokin todisteiden ryhmä, kyseinen ryhmä olisi yksilöitävä viittaamalla sen muodostavien osatekijöiden yhteisiin piirteisiin, kuten esitettäväksi vaadittujen asiakirjojen luonteeseen, tavoitteeseen tai sisältöön, niiden laatimisajankohtaan tai muihin perusteisiin, edellyttäen että ryhmään kuuluvilla todisteilla on merkitystä tämän direktiivin kannalta. Tällaiset ryhmät olisi määriteltävä mahdollisimman täsmällisesti ja kapea-alaisesti sekä kohtuudella käytettävissä olevien tosiseikkojen perusteella.
- (17) Jos jäsenvaltion tuomioistuin pyytää toisen jäsenvaltion toimivaltaiselta tuomioistuimelta todisteiden vastaanottamista tai pyytää saada ottaa vastaan todisteita suoraan toisessa jäsenvaltiossa, sovelletaan neuvoston asetuksen (EY) N:o 1206/2001 (¹) säännöksiä.
- (18) Liikesalaisuuksia tai muita luottamuksellisia tietoja sisältävien asiaan liittyvien todisteiden olisi lähtökohtaisesti oltava käytettävissä vahingonkorvauskanteissa, mutta tällaisia luottamuksellisia tietoja on kuitenkin suojeltava asianmukaisella tavalla. Sen vuoksi kansallisten tuomioistuinten käytettävissä olisi oltava toimenpiteitä, joilla suojataan luottamuksellisia tietoja oikeudenkäynnissä. Tällaisiin toimenpiteisiin voisi kuulua mahdollisuus peittää näkyvistä asiakirjan arkaluonteiset kohdat, järjestää kuulustelu suljetuin ovin, rajata henkilöt, jotka saavat nähdä todisteet, ja antaa asiantuntijoille kehoitus laatia yleisemmälle tasolle koostettua tietoa sisältäviä tai muuten luottamuksellista tietoa sisältämättömiä yhteenvetoja. Liikesalaisuuksien tai muun luottamuksellisen tiedon suojaamiseksi toteutetut toimenpiteet eivät kuitenkaan saisi käytännössä haitata korvausoikeuden käyttöä.
- (19) Tämä direktiivi ei vaikuta mahdollisuuteen hakea muutosta todisteiden esittämistä koskeviin määräyksiin jäsenvaltioiden oikeuden nojalla eikä tällaisen muutoksenhaun edellytyksiin.
- (20) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1049/2001 (²) säännellään Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjojen julkisuutta, ja sillä pyritään myöntämään yleisölle mahdollisimman laaja oikeus saada näiden toimielinten asiakirjoja. Tähän oikeuteen sovelletaan kuitenkin tiettyihin yleiseen tai yksityiseen etuun liittyviin syihin perustuvia rajoituksia. Siksi kyseisen asetuksen 4 artiklassa säädetty poikkeusjärjestelmä perustuu tiettyssä tilanteessa vastakkaisten etujen, eli yhtäältä etujen, joita edistetään antamalla tieto kyseisten asiakirjojen sisällöstä, ja toisaalta etujen, joita tämä tiedon antaminen uhkaa, punnintaan. Tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa tuollaisten asetuksen (EY) N:o 1049/2001 mukaisten sääntöjen ja käytäntöjen soveltamiseen.
- (21) Jotta komissio ja kansalliset kilpailuviranomaiset voisivat soveltaa SEUT 101 ja 102 artiklaa tehokkaasti ja johdonmukaisesti, kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämisvelvollisuuden olisi kaikkialla unionissa perustuttava yhteiseen lähestymistapaan. Todisteiden esittämisvelvollisuus ei saisi vaikuttaa kohtuuttomasti kilpailuviranomaisen suorittamaan kilpailuoikeuden täytäntöönpanoon. Tätä direktiiviä ei sovelleta kilpailuviranomaisten sisäisten asiakirjojen tai niiden välisen kirjeenvaihdon esittämiseen.
- (22) Jotta voidaan varmistaa, että oikeus korvaukseen on tehokkaasti suojattu, ei ole tarpeen luovuttaa kantajalle jokaista SEUT 101 tai 102 artiklan mukaiseen menettelyyn liittyvää asiakirjaa pelkästään sillä perusteella, että kantaja aikoo nostaa vahingonkorvauskanteen, sillä on hyvin epätodennäköistä, että vahingonkorvauskanteen olisi perustuttava kaikkiin todisteisiin, joita kyseiseen menettelyyn liittyvään asiakirja-aineistoon sisältyy.
- (23) Oikeasuhteisuusvaatimusta olisi arvioitava huolellisesti silloin, kun todisteiden esittämisestä on vaarana seurata, että kilpailuviranomaisen tutkintastrategia tulee ilmi, kun paljastuu, mitkä asiakirjat kuuluvat asiakirja-aineistoon, tai että vaikutetaan kielteisesti tapaan, jolla yritykset tekevät yhteistyötä kilpailuviranomaisten kanssa. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä niin kutsutun tietojenonginnan estämiseen eli tietojen, joilla todennäköisesti ei ole merkitystä oikeudenkäynnin osapuolille, erittelemättömän ja liian laajan hankinnan estämiseen. Sen vuoksi todisteiden esittämistä koskevia pyyntöjä ei olisi katsottava oikeasuhteisiksi, kun niissä yleisesti viitataan kilpailuviranomaisen hallussa olevan tiettyä asiaa koskevan asiakirja-aineiston asiakirjojen tai osapuolen tiettyssä asiassa toimittamien asiakirjojen esittämiseen. Tällaiset laajat todisteiden esittämistä koskevat pyynnöt eivät noudattaisi pyynnön esittävän osapuolen velvoitetta yksilöidä todisteet tai todisteiden ryhmät mahdollisimman täsmällisesti ja suppeasti.

(¹) Neuvoston asetus (EY) N:o 1206/2001, annettu 28 päivänä toukokuuta 2001, jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppa-oikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa (EYVL L 174, 27.6.2001, s. 1).

(²) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1049/2001, annettu 30 päivänä toukokuuta 2001, Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjojen saamisesta yleisön tutustuttavaksi (EYVL L 145, 31.5.2001, s. 43).

- (24) Tämä direktiivi ei vaikuta tuomioistuinten oikeuteen ottaa huomioon kilpailuoikeuden tehokkaan julkisoikeudellisen täytäntöönpanon mukaiset edut unionin tai kansallisen oikeuden nojalla, kun ne määräävät minkä tahansa tyyppisten todisteiden esittämisvelvollisuudesta, sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevia lausuntoja taikka sovintoehdotuksia lukuun ottamatta.
- (25) Esittämisvelvollisuuteen olisi aina sovellettava poikkeusta, jos esittämisvelvollisuuden määrääminen aiheuttomasti haittaisi käynnissä olevaa kilpailuviranomaisen tutkimusta, joka koskee unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden rikkomista. Sen vuoksi tiedot, jotka kilpailuviranomainen on valmistellut unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden täytäntöönpanoa koskevan menettelyn aikana ja jotka on lähetetty kyseisen menettelyn osapuolille (kuten väitetiedoksianto) tai jotka kyseisen menettelyn osapuoli on valmistellut (kuten vastaukset kilpailuviranomaisen tietopyyntöihin tai todistajanlausunnot), olisi esitettävä vahingonkorvauskanteissa vasta sen jälkeen, kun kilpailuviranomainen on päättänyt menettelynsä esimerkiksi tekemällä asetuksen (EY) N:o 1/2003 5 artiklassa tai III luvussa tarkoitetun päätöksen, väli-toimenpiteitä koskevia päätöksiä lukuun ottamatta.
- (26) Sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevat ohjelmat ja sovintomenettelyt ovat tärkeitä välineitä unionin kilpailuoikeuden julkisoikeudellisessa täytäntöönpanossa, koska ne edistävät osaltaan vakavimpien kilpailuoikeuden rikkomistapausten havaitsemista sekä tehokasta syytteesenpanoa ja seuraamusten määräämistä niiden johdosta. Koska monet kilpailuviranomaisten kartelliasioissa tekemät päätökset perustuvat sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskeviin hakemuksiin ja vahingonkorvauskanteet kartelliasioissa yleensä perustuvat näihin päätöksiin, sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevat ohjelmat ovat tärkeitä myös kartelliasioita koskevien vahingonkorvauskanteiden tehokkuuden kannalta. Yritykset eivät ehkä ryhtyisi yhteistyöhön kilpailuviranomaisten kanssa sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevien ohjelmien ja sovintomenettelyjen osalta, jos esittämisvelvollisuus ulotettaisiin hakijan syyllisyyttä tukeviin lausuntoihin, kuten sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskeviin lausuntoihin taikka sovintoehdotuksiin, jotka on laadittu yksinomaan kilpailuviranomaisten kanssa tehtävää yhteistyötä varten. Tällainen esittäminen aiheuttaisi riskin siitä, että yhteistyötä tekevät yritykset tai niiden johtohenkilöstö asetetaan siviili- tai rikosoikeudelliseen vastuuseen ja huomonaan asemaan kuin ne rikkomiseen syyllistyneet, jotka eivät tee yhteistyötä kilpailuviranomaisten kanssa. Jotta varmistettaisiin se, että yritykset ovat edelleen halukkaita toimittamaan kilpailuviranomaisille sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevia lausuntoja taikka sovintoehdotuksia vapaaehtoisesti, tällaiset asiakirjat olisi jätettävä todisteiden esittämisvelvollisuuden ulkopuolelle. Tätä poikkeusta olisi sovellettava myös muihin asiakirjoihin sisältyviin sanatarkkoihin lainauksiin sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevista lausunnoista taikka sovintoehdotuksista. Nämä todisteiden esittämisvelvollisuutta koskevat rajoitukset eivät saisi estää kilpailuviranomaisia julkaisemasta päätöksiansä sovellettavan unionin tai kansallisen oikeuden mukaisesti. Sen varmistamiseksi, ettei tämä poikkeus aiheuttomasti vaikuta vahinkoa kärsineiden osapuolten oikeuksiin saada korvausta, se olisi rajoitettava näihin vapaaehtoisin ja hakijan syyllisyyttä tukeviin, sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskeviin lausuntoihin ja sovintoehdotuksiin.
- (27) Tässä direktiivissä säädetyillä säännöillä, jotka koskevat velvollisuutta esittää muita asiakirjoja kuin sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevia lausuntoja taikka sovintoehdotuksia, varmistetaan, että vahinkoa kärsineillä osapuolilla on edelleen riittävästi vaihtoehtoisia keinoja saada asiaan liittyviä todisteita, joita ne tarvitsevat vahingonkorvauskanteidensa valmistelemiseksi. Kansallisten tuomioistuinten olisi voitava kantajan pyynnöstä itse saada asiakirjoja, joiden osalta vedotaan poikkeukseen, sen varmistamiseksi, jääkö näiden asiakirjojen sisältö tässä direktiivissä säädettyjen, sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevien lausuntojen ja sovintoehdotusten määritelmien ulkopuolelle. Kaiken sisällön, joka jää näiden määritelmien ulkopuolelle, pitäisi olla esitettävissä asiaankuuluvien edellytysten täytyessä.
- (28) Kansallisten tuomioistuinten olisi voitava milloin tahansa määrätä esittämään vahingonkorvauskanteen yhteydessä todisteet, joiden olemassaolo ei ole yhteydessä kilpailuviranomaisen menettelyyn, jäljempänä 'jo olemassa olevat tiedot'.
- (29) Kilpailuviranomaiselle olisi määrättävä todisteiden esittämisvelvollisuus vain, jos kyseisiä todisteita ei voida kohtuudella hankkia toiselta osapuolelta tai kolmannelta osapuolelta.
- (30) Asetuksen (EY) N:o 1/2003 15 artiklan 3 kohdan nojalla kilpailuviranomaiset voivat omasta aloitteestaan esittää kansallisille tuomioistuimille kirjallisia huomautuksia SEUT 101 tai 102 artiklan soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä. Jotta julkisoikeudellisen täytäntöönpanon vaikutus mainittujen artiklojen soveltamiseen säilytettäisiin, kilpailuviranomaisten olisi niin ikään voitava omasta aloitteestaan esittää huomautuksiaan kansalliselle tuomioistuimelle viranomaisten asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittämisvelvollisuuden oikeasuhteisuuden arvioimiseksi sen perusteella, mikä olisi tällaisen esittämisvelvollisuuden vaikutus kilpailuoikeuden julkisoikeudellisen täytäntöönpanon tehokkuuteen. Jäsenvaltioiden olisi voitava luoda järjestelmä, jossa kilpailuviranomaiselle tiedotetaan tietojen esittämistä koskevista pyynnöistä, kun tietojen esittämistä pyytävä henkilö tai henkilö, jolta tietojen esittämistä pyydetään, on osallisena väitetystä rikkomista koskevassa kyseisen kilpailuviranomaisen tutkimuksessa, sanotun kuitenkin rajoittamatta vastapuolta kuulematta käytävää menettelyä (*ex parte* -menettely) koskevan kansallisen lainsäädännön soveltamista.

- (31) Kaikkien luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden, jotka saavat todisteita kilpailuviranomaisen hallussa olevaan asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi, olisi voitava käyttää kyseisiä todisteita vahingonkorvauskanteessa, jossa ne itse ovat osapuolena. Tällaisten todisteiden käyttö olisi sallittava myös kaikille luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille, joille oikeudet ja velvollisuudet ovat siirtyneet esimerkiksi vaateen saannon kautta. Jos todisteiden saaja on oikeushenkilö, joka on osa SEUT 101 ja 102 artiklaa sovellettaessa yhdeksi yritykseksi katsottavaa yritysyhmää, myös muiden samaan yritykseen kuuluvien oikeushenkilöiden olisi saatava käyttää kyseisiä todisteita.
- (32) Sellaisten todisteiden käyttö, jotka on saatu kilpailuviranomaisen hallussa olevaan asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi, ei saisi kuitenkaan haitata kohtuuttomasti kilpailuviranomaisen suorittamaa kilpailuoikeuden tehokasta täytäntöönpanoa. Sen varmistamiseksi, että tässä direktiivissä säädettyjä esittämisvelvollisuuden rajoituksia ei heikennetä, sentyypisten todisteiden, joita tarkoitetaan johdanto-osan 24 ja 25 kappaleessa ja jotka on saatu yksinomaan kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi, käyttöä olisi rajoitettava vastaavassa tilanteessa. Rajoitus olisi muotoiltava siten, että todisteet ovat vahingonkorvausoikeudenkäynneissä todisteeksi kelpaamattomia, tai siten, että todisteille annetaan mitä hyvänsä muuta suojaa sovellettavien kansallisten sääntöjen nojalla, jotta voidaan varmistaa kyseisen tyyppisten todisteiden esittämisvelvollisuutta koskevien rajoitusten täysi tehokkuus. Lisäksi kilpailuviranomaiselta saaduista todisteista ei pitäisi tulla kaupankäynnin kohdetta. Mahdollisuus käyttää todisteita, jotka on saatu yksinomaan kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi, olisi sen vuoksi rajattava siihen luonnolliseen henkilöön tai oikeushenkilöön, jolle pääsy asiakirjoihin oli alun perin myönnetty, sekä sen oikeusseuraajiin. Tämä rajoitus, jolla pyritään välttämään kaupankäynti todisteilla, ei kuitenkaan estä kansallista tuomioistuinta määräämästä näiden todisteiden esittämistä tässä direktiivissä säädettyjen edellytysten mukaisesti.
- (33) Siihen, että esitetään vahingonkorvausvaade, tai siihen, että kilpailuviranomainen aloittaa tutkimuksen, liittyy riski siitä, että asianomaiset henkilöt tuhoavat tai kätkevät todisteita, jotka olisivat hyödyllisiä vahinkoa kärsineen osapuolen vahingonkorvausvaateen toteen näyttämiseksi. Jotta asiaan liittyvien todisteiden tuhoaminen estettäisiin ja jotta varmistettaisiin, että todisteiden esittämiseen velvoittavia tuomioistuimen määräyksiä noudatetaan, kansallisten tuomioistuinten olisi voitava määrätä vaikutuksiltaan riittäviä ennaltaehkäiseviä seuraamuksia. Siltä osin kuin kyse on oikeudenkäynnin osapuolista, epäedullisten päätelmien tekeminen vahingonkorvausoikeudenkäynnissä voi olla erityisen tehokas seuraamus, jonka avulla voidaan välttää viivästyksset. Seuraamuksia olisi voitava määrätä myös luottamuksellisten tietojen suojaamisvelvoitteen noudattamatta jättämisestä ja todisteina esitettyjen tietojen väärinkäytöstä. Vastaavasti seuraamuksia olisi oltava käytettävissä, jos vahingonkorvauskanteissa käytetään väärin kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi saatuja tietoja.
- (34) Sen varmistaminen, että komissio ja kansalliset kilpailuviranomaiset voivat soveltaa SEUT 101 ja 102 artiklaa tehokkaasti ja johdonmukaisesti, edellyttää kaikkialla unionissa yhteistä lähestymistapaa niiden vaikutusten osalta, joita kansallisten kilpailuviranomaisten lopullisilla rikkomista koskevilla päätöksillä on myöhempiin vahingonkorvauskanteisiin. Kyseiset päätökset hyväksytään vasta sen jälkeen, kun komissiolle on asetuksen (EY) N:o 1/2003 11 artiklan 4 kohdan nojalla tiedotettu suunnitellusta päätöksestä tai sellaisen puuttuessa muusta asiakirjasta, josta ilmenee ehdotettu toimintatapa, ja jos komissio ei ole aloittanut menettelyä, jonka vuoksi kansallinen kilpailuviranomainen menettää toimivaltansa mainitun asetuksen 11 artiklan 6 kohdan mukaisesti, komission olisi varmistettava unionin kilpailuoikeuden johdonmukainen soveltaminen antamalla kahdenvälisesti ja Euroopan kilpailuviranomaisten verkoston puitteissa opastusta kansallisille kilpailuviranomaisille. Jotta voitaisiin lisätä oikeusvarmuutta, varmistaa SEUT 101 ja 102 artiklan johdonmukainen soveltaminen, tehostaa vahingonkorvauskanteiden vaikutusta ja niihin liittyvää oikeudenkäyntimenettelyä sekä edistää sisämarkkinoiden toimintaa yritysten ja kuluttajien kannalta, kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen lopullisella ratkaisulla tekemää päätöstä, jonka mukaan SEUT 101 tai 102 artiklaa on rikottu, ei saisi riittävää uudelleen myöhemmissä vahingonkorvauskanteissa. Sen vuoksi tällaisen rikkomisen toteamisen olisi katsottava olevan peruuttamattomasti vahvistettu sellaisten kyseiseen rikkomiseen liittyvien vahingonkorvauskanteiden osalta, jotka on nostettu kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen jäsenvaltiossa. Rikkomisen toteamisen vaikutuksen olisi kuitenkin katettava vain rikkomisen luonne ja sen aineellinen, henkilöllinen, ajallinen ja alueellinen soveltamisala, sellaisena kuin kilpailuviranomainen tai muutoksenhakutuomioistuin ne määrittä toimivaltaansa käyttäessään. Jos päätöksessä on todettu, että kansallisen kilpailuoikeuden säännöksiä on rikottu asiassa, jossa unionin ja kansallista kilpailuoikeutta sovelletaan rinnakkain, kyseisen rikkomisen olisi myös katsottava olevan peruuttamattomasti vahvistettu.
- (35) Jos vahingonkorvauskanne on nostettu muussa jäsenvaltiossa kuin siinä jäsenvaltiossa, jonka kansallinen kilpailuviranomainen tai muutoksenhakutuomioistuin on todennut SEUT 101 tai 102 artiklan rikkomisen, johon kanne liittyy, tämä kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen lopullisessa päätöksessä todettu rikkominen olisi voitava esittää kansalliselle tuomioistuimelle ainakin alustavana näyttönä siitä, että kilpailuoikeuden rikkominen on tapahtunut. Rikkomisen toteamista voidaan tarvittaessa arvioida osapuolten toimittamien muiden todisteiden ohella. Kansallisten kilpailuviranomaisten ja muutoksenhakutuomioistuinten tekemien sellaisten päätösten vaikutukset, joissa todetaan, että kilpailusääntöjä on rikottu, eivät rajoita SEUT 267 artiklan mukaisia kansallisten tuomioistuinten oikeuksia ja velvollisuuksia.

- (36) Vanhentumisaikojen alkamista, kestoa, keskeytymistä tai katkeamista koskevien kansallisten sääntöjen ei pitäisi aiheuttomasti haitata vahingonkorvauskanteiden nostamista. Tämä on erityisen tärkeää kanteissa, jotka perustuvat kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen toteamaan rikkomiseen. Tätä tarkoitusta varten olisi oltava mahdollista nostaa vahingonkorvauskanne sen jälkeen, kun kilpailuviranomainen on päättänyt menettelyn, kansallisen ja unionin kilpailuoikeuden täytäntöönpanoa varten. Vanhentumisajan ei pitäisi alkaa kuluu, ennen kuin rikkominen on päätynyt ja ennen kuin kantaja on tietoinen tai hänen voidaan kohtuudella olettaa olevan tietoinen toiminnasta, josta rikkominen muodostuu, siitä, että rikkominen on aiheuttanut kantajalle vahinkoa, sekä rikkomiseen syyllistyneestä. Jäsenvaltioiden olisi voitava säilyttää tai ottaa käyttöön yleisesti sovellettavia ehdottomia vanhentumisaikoja edellyttäen, että kyseisten ehdottomien vanhentumisaikojen kesto ei tee käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi käyttää oikeutta saada täysi korvaus.
- (37) Kun useat yritykset rikkovat kilpailusääntöjä yhdessä, kuten silloin, kun kyseessä on kartelli, on tarkoituksenmukaista määrätä, että ne vastaavat rikkomisen aiheuttamasta koko vahingosta yhteisvastuullisesti. Rikkomiseen yhdessä muiden kanssa syyllistyneellä olisi oltava oikeus saada muilta rikkomiseen yhdessä syyllistyneiltä hyvitystä, jos se on maksanut korvausta enemmän kuin oman osuutensa. Tämän osuuden määrittäminen tietyn rikkomiseen syyllistyneen suhteellisen vastuun ja merkityksellisten arviointiperusteiden, kuten liikevaihdon, markkinaosuuden tai yrityksellä kartellissa olleen roolin, perusteella tapahtuu sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti ottaen huomioon tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteet.
- (38) Yrityksillä, jotka tekevät kilpailuviranomaisten kanssa yhteistyötä sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan ohjelman nojalla, on tärkeä rooli salaisten kartellirikkomusten paljastamisessa ja niiden lopettamisessa, mikä usein lieventää vahinkoa, joka olisi voinut aiheutua, jos rikkominen olisi jatkunut. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista säätää, että yrityksiä, jotka kilpailuviranomainen on vapauttanut sakoista sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan ohjelman nojalla, suojellaan joutumasta kohtuuttomassa määrin alttiiksi vahingonkorvauskanteille, ottaen huomioon, että kilpailuviranomaisen rikkomisesta tekemä päätös voi usein tulla sakoista vapautetun yrityksen osalta lopulliseksi, ennen kuin se tulee lopulliseksi niiden yritysten osalta, joille ei ole myönnetty vapautusta sakoista, jolloin sakoista vapautetusta yrityksestä saattaa tulla ensisijainen kohde oikeudenkäynnille. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista, että koko vahinkoa koskevaa yhteisvastuun periaatetta ei sovelleta sakoista vapautettuun yritykseen ja että osuus, joka sen on maksettava muille rikkomiseen yhdessä syyllistyneille, ei ylitä vahinkoa, joka aiheutuu sen omille suorille tai välillisille asiakkaille taikka ostokartellin tapauksessa sen omille suorille tai välillisille toimittajille. Jos kartellista on aiheutunut vahinkoa muille tahoille kuin rikkomiseen syyllistyneiden yritysten asiakkaille tai toimittajille, sakoista vapautetun yrityksen osuus ei saisi ylittää sen suhteellista vastuuta kartellin aiheuttamasta vahingosta. Tämä osuus olisi määritettävä samojen sääntöjen mukaisesti, joita käytetään määritettäessä rikkomiseen syyllistyneiden keskinäisiä maksuosuuksia. Sakoista vapautetulla yrityksellä olisi edelleen oltava täysimääräinen vastuuvollisuus muita vahinkoa kärsineitä osapuolia kuin omia suoria tai välillisiä ostajiaan tai toimittajiaan kohtaan ainoastaan, jos nämä eivät pysty saamaan täyttä korvausta muilta rikkomiseen syyllistyneiltä.
- (39) Todellinen vahinko voi olla seurausta todellisuudessa maksetun hinnan ja sen hinnan erotuksesta, joka olisi muutoin maksettu, jos rikkomista ei olisi tapahtunut. Kun vahinkoa kärsinyt osapuoli on pienentänyt todellista vahinkoaan siirtämällä sen osittain tai kokonaan eteenpäin omille ostajilleen, tällä tavoin siirretty menetys ei ole enää sellaista vahinkoa, josta vahingon siirtäneelle osapuolelle olisi tarpeen maksaa korvausta. Tämän vuoksi on lähtökohtaisesti aiheellista sallia, että rikkomiseen syyllistynyt vetoaa todellisen vahingon siirtämiseen puolustautuessaan vahingonkorvausvaadetta vastaan. On tarkoituksenmukaista säätää, että rikkomiseen syyllistyneen, joka puolustuksenaan vetoaa ylihinnan siirtämiseen, on todistettava ylihinnan siirtäminen ja sen laajuus. Tämä todistustaakka ei saisi vaikuttaa rikkomiseen syyllistyneen mahdollisuuteen käyttää muita kuin hallussaan olevia todisteita, kuten menettelyn aikana jo hankittuja tai muiden osapuolten tai kolmansien osapuolten hallussa olevia todisteita.
- (40) Tilanteissa, joissa ylihinnan siirtäminen johti myynnin vähentymiseen ja aiheutti siten haittaa saamatta jääneen voiton muodossa, olisi edelleen oltava oikeus hakea korvausta tällaisesta saamatta jääneestä voitosta.
- (41) Yritysten toimintaedellytyksistä riippuen hinnankorotusten siirtäminen jakeluketjuun voi olla kaupallinen käytäntö. Kuluttajat ja yritykset, joille todellinen vahinko on siten siirretty, kärsivät vahinkoa, joka on aiheutunut unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden rikkomisesta. Vaikka rikkomiseen syyllistyneen olisi korvattava tällainen vahinko, sellaisten kuluttajien ja yritysten, jotka eivät itse ole ostaneet mitään rikkomiseen syyllistyneeltä, saattaa olla erityisen vaikea näyttää toteen tällaisen vahingon laajuus. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista säätää, että kun vahingonkorvausvaateen olemassaolo tai myönnettävän vahingonkorvauksen suuruus riippuu siitä, onko rikkomiseen syyllistyneen yrityksen suoran ostajan maksama ylihinta siirretty välilliselle ostajalle ja

missä määrin näin on tapahtunut, jälkimmäisen katsotaan todistaneen, että kyseisen suoran ostajan maksama ylihinta on siirretty välillisen ostajan tasolle, kun välillinen ostaja pystyy osoittamaan alustavasti, että tällainen ylihinnan siirtäminen on tapahtunut. Tätä kumottavissa olevaa oletamaa sovelletaan, jollei rikkomiseen syyllistynyt yritys voi uskottavasti osoittaa tuomioistuinta tyydyttävällä tavalla, ettei todellista vahinkoa ole siirretty tai että sitä ei ole siirretty kokonaisuudessaan välilliselle ostajalle. Lisäksi on tarkoituksenmukaista määrittellä, milloin välillisen ostajan voidaan katsoa esittäneen tällaisen alustavan näytön. Siirretyn ylihinnan suuruuden määrittämisen osalta kansallisilla tuomioistuimilla olisi oltava toimivalta arvioida käsiteltävinään olevissa kiistoissa, kuinka suuri osuus ylihinnasta on siirretty välillisten ostajien tasolle.

- (42) Komission olisi laadittava kansallisille tuomioistuimille selkeät, yksinkertaiset ja kattavat ohjeet siitä, miten välillisille ostajille siirretty osuus ylihinnasta arvioidaan.
- (43) Kilpailuoikeuden rikkominen koskee usein niitä ehtoja ja sitä hintaa, joilla tavaroita ja palveluita myydään, ja johtaa ylihintaan ja muunlaiseen vahinkoon rikkomiseen syyllistyneiden asiakkaille. Rikkominen voi koskea myös toimituksia rikkomiseen syyllistyneelle (esimerkiksi ostajien muodostaman kartellin tapauksessa). Tällöin todellinen vahinko voisi johtua rikkomiseen syyllistyneiden toimittajilleen maksamasta alhaisemmasta hinnasta. Näihin tapauksiin olisi sovellettava tätä direktiiviä ja erityisesti vahingon siirtämistä koskevia sääntöjä.
- (44) Vahingonkorvauskanteen voivat nostaa sekä tavaroita tai palveluja rikkomiseen syyllistyneeltä ostaneet että jäljemmänä jakeluketjussa olevat ostajat. Jotta voitaisiin lisätä toisiinsa liittyvissä oikeudenkäynneissä tehtyjen ratkaisujen johdonmukaisuutta ja näin välttää se, että unionin tai kansallisen kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutunutta vahinkoa ei korvata kokonaisuudessaan tai että rikkomiseen syyllistynyt joutuu maksamaan vahingonkorvausta vahingosta, jota ei ole kärsitty, kansallisilla tuomioistuimilla olisi käsiteltävinään olevissa kiistoissa oltava valtuudet arvioida, kuinka suuren osuuden mahdollisesta ylihinnasta suorat tai välilliset ostajat ovat kärsineet. Tässä yhteydessä kansallisten tuomioistuinten olisi unionin ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti käytettävissä olevin prosessioikeudellisin tai aineellisoikeudellisin keinoin voitava ottaa asianmukaisella tavalla huomioon asiaan liittyvät kanteet ja niiden johdosta annetut ratkaisut etenkin silloin, kun näissä ratkaisuissa katsotaan vahingon siirtäminen toteen näytetyksi. Kansallisilla tuomioistuimilla olisi oltava käytettävissään asianmukaiset prosessioikeudelliset keinot, kuten kanteiden yhdistäminen, sen varmistamiseksi, että jakeluketjun millä tahansa tasolla maksettu korvaus todellisesta vahingosta ei ylitä tuolla tasolla ylihinnasta aiheutunutta vahinkoa. Tällaisten keinojen olisi oltava käytettävissä myös rajat ylittävissä tapauksissa. Tämä mahdollisuus ottaa ratkaisut asianmukaisella tavalla huomioon ei saisi vaikuttaa puolustautumisoikeuksia, tehokkaita oikeussuojakeinoja ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeviin perusoikeuksiin niiden osalta, jotka eivät olleet osapuolia oikeudenkäynnissä, eikä tässä yhteydessä annettujen ratkaisujen todistusarvoa koskeviin sääntöihin. Eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa käsiteltävinä olevia kanteita voidaan pitää Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012⁽¹⁾ 30 artiklassa tarkoitettuina toisiinsa liittyvinä kanteina. Kyseisen artiklan mukaan muut kansalliset tuomioistuimet paitsi se, jossa kanne on ensin nostettu, voivat keskeyttää asian käsittelyn tai tietyin edellytyksin jättää asian tutkimatta. Tämä direktiivi ei vaikuta kyseisen asetuksen mukaisiin kansallisten tuomioistuinten oikeuksiin ja velvollisuuksiin.
- (45) Vahinkoa kärsineen osapuolen, joka on näyttänyt toteen kärsineensä vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen seurauksena, on vielä osoitettava vahingon laajuus saadakseen vahingonkorvausta. Vahingon määrittäminen kilpailuoikeutta koskevissa asioissa vaatii paljon tietoja ja voi edellyttää monimutkaisten taloudellisten mallien soveltamista. Tämä on usein erittäin kallista, ja kantajilla on vaikeuksia hankkia vaateiden toteennäyttämisen edellyttämiä tietoja. Vahingon määrittäminen kilpailuoikeutta koskevissa asioissa voi siten muodostaa merkittävän esteen korvasvaateiden tehokkaalle esittämiselle.
- (46) Kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvan vahingon määrittämistä koskevien unionin sääntöjen puuttuessa kunkin jäsenvaltion on sisäisessä oikeusjärjestyksessään vahvistettava omat vahingon määrittämistä koskevat sääntönsä, ja jäsenvaltioiden ja kansallisten tuomioistuinten on vahvistettava ne vaatimukset, jotka kantajan on täytettävä osoittaessaan kärsimänsä vahingon määrää, menetelmät, joita voidaan käyttää vahingon määrittämisessä, ja seuraukset siitä, jos kantaja ei pysty täyttämään kaikkia näitä vaatimuksia. Kansallisen lain vaatimukset, jotka koskevat vahingon määrittämistä kilpailuoikeutta koskevissa asioissa, eivät kuitenkaan saisi olla epäedullisempia kuin vaatimukset, joita sovelletaan samankaltaisiin jäsenvaltion kansalliseen lainsäädäntöön perustuviin kanteisiin (vastavuusperiaate), eivätkä ne saisi tehdä unionin oikeuteen perustuvan vahingonkorvausoikeuden käyttämisestä käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate). Huomioon olisi otettava mahdollinen tietojen epäsymmetria osapuolten välillä ja se, että vahingon määrittäminen tarkoittaa sen arvioimista, kuinka kyseessä olevat markkinat olisivat kehittyneet ilman rikkomista. Tähän arviointiin sisältyy vertailu sellaiseen tilanteeseen, joka on itsessään hypoteettinen, joten arvio ei voi koskaan olla täysin tarkka. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista varmistaa, että kansallisilla tuomioistuimilla on toimivalta arvioida kilpailuoikeuden rikkomisesta

(¹) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012, annettu 12 päivänä joulukuuta 2012, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (EUVL L 351, 20.12.2012, s. 1).

johtuvan vahingon suuruus. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kansalliset kilpailuviranomaiset voivat pyynnöstä neuvoa vahingon suuruuden määrittämisessä. Johdonmukaisuuden ja ennustettavuuden varmistamiseksi komission olisi annettava yleistä ohjeistusta unionin tasolla.

- (47) Jotta voitaisiin korjata tietojen epäsymmetriaa ja poistaa osa niistä vaikeuksista, jotka liittyvät vahingon määrittämiseen kilpailuoikeutta koskevissa asioissa, sekä varmistaa vahingonkorvausvaateiden tehokkuus, on tarkoituksenmukaista olettaa, että kartelliin liittyvistä rikkomisista aiheutuu vahinkoa erityisesti hintavaikutuksen muodossa. Asiaan liittyvistä tosiseikoista riippuen kartellit johtavat hinnan nousuun tai estävät hintojen laskun, joka olisi tapahtunut ilman kartellia. Tämä oletaman ei pitäisi koskea konkreettista vahingon määrää. Rikkomiseen syyllistyneiden olisi voitava kiistää oletama. On tarkoituksenmukaista rajoittaa tämä kumottavissa oleva oletama kartelleihin, sillä niiden salainen luonne lisää tietojen epäsymmetriaa ja tekee kantajille vaikeammaksi saada tarvittavat todisteet vahingon toteennäyttämiseksi.
- (48) Kertakaikkisen ratkaisun aikaansaaminen vastaajille on toivottavaa rikkomiseen syyllistyneiden ja vahinkoa kärsineiden osapuolten epävarmuuden vähentämiseksi. Sen vuoksi rikkomiseen syyllistyneitä ja vahinkoa kärsineitä osapuolia olisi kannustettava sopimaan kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvasta vahingosta maksettavasta korvauksesta sovitteluun perustuvilla riitojenratkaisumenettelyillä, kuten tuomioistuimen ulkopuoliset sovintoratkaisut (mukaan lukien ne, joissa tuomari voi julistaa sovintoratkaisun sitovaksi), välimiesmenettely, välitys ja sovittelu. Tällaisen sovitteluun perustuvan riitojenratkaisun olisi katettava niin monta vahinkoa kärsinyttä osapuolta ja rikkomiseen syyllistynyttä kuin on oikeudellisesti mahdollista. Sen vuoksi tämän direktiivin sisältämien sovitteluun perustuvaa riitojenratkaisua koskevien säännösten tarkoituksena on helpottaa tällaisten menettelyjen käyttöä ja lisätä niiden tehokkuutta.
- (49) Vahingonkorvauskanteisiin sovellettavat vanhentumisajat voivat johtaa siihen, ettei vahinkoa kärsineillä osapuolilla ja rikkomiseen syyllistyneillä ole riittävästi aikaa päästä sopimukseen maksettavasta korvauksesta. Jotta molemmille puolille voitaisiin antaa todellinen mahdollisuus osallistua sovitteluun perustuvaan riitojenratkaisumenettelyyn ennen asian panemista vireille kansallisissa tuomioistuimissa, vanhentumisajat on tarpeen keskeyttää sovitteluun perustuvan riitojenratkaisumenettelyn ajaksi.
- (50) Kun osapuolet päättävät sovitteluun perustuvan riitojenratkaisun aloittamisesta sen jälkeen, kun kansallisessa tuomioistuimessa on nostettu vahingonkorvauskanne samasta vaateesta, kyseisen tuomioistuimen olisi voitava keskeyttää asian käsittely sovitteluun perustuvan riitojenratkaisumenettelyn ajaksi. Harkitessaan asian käsittelyn keskeyttämistä kansallisen tuomioistuimen olisi otettava huomioon nopean menettelyn edut.
- (51) Jotta kannustettaisiin sovitteluun perustuvaan sovintoratkaisuun, rikkomiseen syyllistynyttä, joka maksaa vahingonkorvausta sovitteluun perustuvan riitojenratkaisun perusteella, ei pitäisi suhteessa muihin rikkomiseen syyllistyneisiin asettaa huonompaan asemaan, kuin se muutoin olisi ilman sovitteluun perustuvaa sovintoratkaisua. Näin voisi olla silloin, jos sovintoratkaisuun osallistuva rikkomiseen syyllistynyt vastaisi sovitteluun perustuvan sovintoratkaisun jälkeenkin rikkomisen aiheuttamasta koko vahingosta yhteisvastuullisesti. Sovintoratkaisuun osallistuvan rikkomiseen syyllistyneen ei lähtökohtaisesti pitäisi osallistua vahingonkorvaukseen, jonka sen sovintoratkaisun ulkopuoliset rikkomiseen syyllistyneet kumppanit maksavat sille vahinkoa kärsineelle osapuolelle, jonka kanssa se on aikaisemmin tehnyt sovintoratkaisun. Luonnollinen seuraus tästä korvausvastuun puuttumista koskevasta säännöstä on se, että vahinkoa kärsineen osapuolen vaateesta olisi vähennettävä sovintoratkaisuun osallistuvan rikkomiseen syyllistyneen osuus sille aiheutuneesta vahingosta riippumatta siitä, vastaako sovintoratkaisun määrä sen vahingon suhteellista osuutta, jonka sovintoratkaisuun osallistuva muu rikkomiseen syyllistynyt aiheutti sovintoratkaisuun osallistuvalla vahinkoa kärsineelle osapuolelle. Tämä suhteellinen osuus olisi määritettävä niiden sääntöjen mukaisesti, joita muutoin käytetään määrittäessä rikkomiseen syyllistyneiden keskinäisiä maksuosuuksia. Ilman tällaista vähennystä sovintoratkaisut vaikuttaisivat perusteettomasti sovintoratkaisun ulkopuolisiin rikkomiseen syyllistyneisiin, jotka eivät ole osallistuneet sovintoratkaisuun. Jotta varmistetaan oikeus saada täysi korvaus, sovintoratkaisuun osallistuvien muiden rikkomiseen syyllistyneiden olisi kuitenkin edelleen maksettava vahingonkorvausta, jos sovintoratkaisuun osallistuva vahinkoa kärsinyt osapuoli ei muulla tavoin pysty saamaan korvausta jäljellä olevasta vaateesta. Jäljellä olevalla vaateella tarkoitetaan sovintoratkaisuun osallistuvan vahinkoa kärsineen osapuolen vaadetta, josta on vähennetty sovintoratkaisuun osallistuvan muun rikkomiseen syyllistyneen osuus vahingosta, jonka rikkomisen aiheutti sovintoratkaisuun osallistuvalla vahinkoa kärsineelle osapuolelle. Viimeksi mainittu mahdollisuus vaatia vahingonkorvausta sovintoratkaisuun osallistuvalla muulta rikkomiseen syyllistyneeltä on olemassa, paitsi jos se on nimenomaisesti suljettu pois sovitteluun perustuvan sovintoratkaisun nojalla.
- (52) Olisi vältettävä tilanteita, joissa sovintoratkaisuun osallistuvat rikkomiseen syyllistyneet maksavat korvauksen kokonaismäärän, joka ylittää niiden suhteellisen vastuun rikkomisen aiheuttamasta vahingosta, siten, että ne maksavat sovintoratkaisun ulkopuolisille rikkomiseen syyllistyneille osuuden vahingonkorvauksista, joita nämä ovat maksaneet sovintoratkaisun ulkopuolisille vahinkoa kärsineille osapuolille. Kun sovintoratkaisuun osallistuvia rikkomiseen syyllistyneitä pyydetään osallistumaan sovintoratkaisun ulkopuolisten rikkomiseen syyllistyneiden myöhemmin maksamiin vahingonkorvauksiin, kansallisten tuomioistuinten olisi näin ollen otettava huomioon sovintomenettelyssä jo maksetut vahingonkorvaukset pitäen mielessä, että kaikki rikkomiseen syyllistyneet eivät välttämättä ole osallistuneet rikkomiseen yhtä suurella määrin sen koko aineellisessa, ajallisessa ja maantieteellisessä laajuudessa.

- (53) Tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja noudatetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustettuja periaatteita.
- (54) Jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tämän direktiivin tavoitteita, joita ovat unionin kilpailuoikeuden rikkomisesta nostettavia vahingonkorvauskanteita koskevien sääntöjen laatiminen SEUT 101 ja 102 artiklan täysimääräisten oikeusvaikutusten varmistamiseksi sekä moitteettomasti toimivat sisämarkkinat yrityksille ja kuluttajille, vaan ne voidaan SEUT 101 ja 102 artiklan soveltamisessa vaadittavan tehokkuuden ja johdonmukaisuuden vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla. Sen vuoksi unioni voi toteuttaa toimenpiteitä SEU 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.
- (55) Jäsenvaltiot ovat selittävistä asiakirjoista 28 päivänä syyskuuta 2011 annetun jäsenvaltioiden ja komission yhteisen poliittisen lausuman ⁽¹⁾ mukaisesti sitoutuneet perustelluissa tapauksissa liittämään ilmoitukseen toimenpiteistä, jotka koskevat direktiivin saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä, yhden tai useamman asiakirjan, joista käy ilmi direktiivin osien ja kansallisen lainsäädännön osaksi saattamiseen tarkoitettujen välineiden vastavien osien suhde. Tämän direktiivin osalta lainsäätäjää pitää tällaisten asiakirjojen toimittamista perusteltuna.
- (56) On aiheellista vahvistaa säännöt tämän direktiivin väliaikaiseksi soveltamiseksi,

OVAT HYVÄKSYNEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

I LUKU

KOHDE, SOVELTAMISALA JA MÄÄRITELMÄT

1 artikla

Kohde ja soveltamisala

1. Tässä direktiivissä vahvistetaan tietyt säännöt, jotka ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että yrityksen tai yritysten yhteenliittymän aiheuttaman kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta vahinkoa kärsineet osapuolet voivat tosiasiallisesti käyttää oikeuttaan vaatia täysi korvaus tästä vahingosta kyseiseltä yritykseltä tai yritysten yhteenliittymältä. Siinä vahvistetaan säännöt, joilla edistetään vääristymätöntä kilpailua sisämarkkinoilla ja poistetaan sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan esteet varmistamalla kaikkialla unionissa samantasoinen suojeleminen niille, jotka ovat kärsineet tällaista vahinkoa.

2. Tässä direktiivissä vahvistetaan säännöt kilpailuviranomaisten suorittaman kilpailusääntöjen täytäntöönpanon ja kansallisissa tuomioistuimissa käsiteltäviin vahingonkorvauskanteisiin perustuvan kilpailusääntöjen täytäntöönpanon yhteensovittamiseksi.

2 artikla

Määritelmät

Tässä direktiivissä tarkoitetaan

- 1) 'kilpailuoikeuden rikkomisella' SEUT 101 tai 102 artiklan taikka kansallisen kilpailuoikeuden rikkomista;
- 2) 'rikkomiseen syyllistyneellä' yritystä tai yritysten yhteenliittymää, joka on syyllistynyt kilpailuoikeuden rikkomiseen;
- 3) 'kansallisella kilpailuoikeudella' kansallisen oikeuden säännöksiä, joilla on samat pääasialliset tavoitteet kuin SEUT 101 ja 102 artiklalla ja joita sovelletaan samaan asiaan rinnakkain unionin kilpailuoikeuden kanssa asetuksen (EY) N:o 1/2003 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti, lukuun ottamatta kansallisen oikeuden säännöksiä, joissa määrätään rikosoikeudellisia seuraamuksia luonnollisille henkilöille, paitsi siltä osin kuin tällaiset rikosoikeudelliset seuraamukset ovat keino panna täytäntöön yrityksiin sovellettavat kilpailusäännöt;
- 4) 'vahingonkorvauskanteella' kansallisen oikeuden mukaista kannetta, jolla väitetty vahinkoa kärsinyt osapuoli tai yhden tai useamman väitetyn vahinkoa kärsineen osapuolen puolesta toimiva taho, jos unionin tai kansallisessa lainsäädännössä säädetään tästä mahdollisuudesta, taikka luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jolle väitetyn vahinkoa kärsineen osapuolen oikeus on siirtynyt, mukaan lukien henkilö, jolle vaade on siirtynyt, esittää kansalliselle tuomioistuimelle vahingonkorvausvaateen;
- 5) 'vahingonkorvausvaateella' vaatimusta korvata kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutunut vahinko;
- 6) 'vahinkoa kärsineellä osapuolella' henkilöä, jolle on aiheutunut kilpailuoikeuden rikkomisesta vahinkoa;

⁽¹⁾ EUVL C 369, 17.12.2011, s. 14.

- 7) 'kansallisella kilpailuviranomaisella' viranomaista, jonka jäsenvaltio on nimennyt asetuksen (EY) N:o 1/2003 35 artiklan mukaisesti vastaamaan SEUT 101 ja 102 artiklan soveltamisesta;
- 8) 'kilpailuviranomaisella' asiayhteyden mukaisesti komissiota tai kansallista kilpailuviranomaista taikka niitä molempia;
- 9) 'kansallisella tuomioistuimella' SEUT 267 artiklassa tarkoitettua jäsenvaltion tuomioistuinta;
- 10) 'muutoksenhakutuomioistuimella' kansallista tuomioistuinta, jolla on toimivalta varsinaisin muutoksenhakukeinoin arvioida kansallisen kilpailuviranomaisen tekemät päätökset tai näiden päätösten johdosta annetut ratkaisut riippumatta siitä, onko kyseisellä tuomioistuimella itsellään toimivalta todeta kilpailuoikeuden rikkominen;
- 11) 'rikkomista koskevalla päätöksellä' kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä, jossa todetaan kilpailuoikeuden rikkominen;
- 12) 'lopullisella rikkomista koskevalla päätöksellä' rikkomista koskevaa päätöstä, johon ei voida tai ei enää voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin;
- 13) 'todisteilla' kaikentyyppisiä todistuskeinoja, jotka kansalliset tuomioistuimet, joissa on nostettu vahingonkorvauskanne, ottavat vastaan, erityisesti asiakirjoja ja muita tietoa sisältäviä esineitä riippumatta siitä, millaiselle välineelle tieto on tallennettu;
- 14) 'kartellilla' kahden tai useamman yrityksen välistä sopimusta tai yhdenmukaistettua menettelytapaa, jonka tarkoituksena on sovittaa yhteen niiden kilpailukäyttäytyminen markkinoilla tai vaikuttaa merkityksellisiin kilpailuparametreihin, esimerkiksi, mutta ei pelkästään, vahvistamalla tai sovittamalla yhteen osto- tai myyntihinnat tai muut kauppaehdot, mukaan lukien teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyen, jakamalla tuotanto- tai myyntikiintiöt, jakamalla markkinat ja asiakkaat, tarjouskartelli mukaan lukien, rajoittamalla tuontia tai vientiä tai kilpailuvastaisilla toimilla muita kilpailijoita vastaan;
- 15) 'sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevalla ohjelmalla' SEUT 101 artiklan tai kansallisen oikeuden vastaavan säännöksen soveltamista koskevaa ohjelmaa, jonka perusteella salaiseen kartelliin osallinen tekee muista kartelliin osallistuneista yrityksistä riippumatta yhteistyötä kilpailuviranomaisen tutkimuksessa toimittamalla omaaloitteisia selostuksia, jotka koskevat kyseisellä osallisella kartellista olevia tietoja ja sen roolia kartellissa, minkä vastineeksi kyseiselle osalliselle myönnetään päätöksen nojalla tai menettelyn jatkamatta jättämisellä vapautus kartelliin osallistumisen johdosta määrättävistä sakoista tai lievennetään näitä sakkoja;
- 16) 'sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevalla lausunnolla' yrityksen tai luonnollisen henkilön laatimaa tai niiden puolesta laadittua kilpailuviranomaiselle osoitettua omaaloitteista suullista tai kirjallista selostusta tai sellaisen tallennetta, jossa esitetään kyseisellä yrityksellä tai luonnollisella henkilöllä kartellista olevat tiedot ja sen rooli kartellissa ja joka on laadittu nimenomaan esitettäväksi kilpailuviranomaiselle sakoista vapauttamiseksi tai sakkojen lieventämiseksi sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan ohjelman mukaisesti, jo olemassa olevat tiedot pois lukien;
- 17) 'jo olemassa olevilla tiedoilla' todisteita, joiden olemassaolo ei ole yhteydessä kilpailuviranomaisen menettelyyn, riippumatta siitä, ovatko nämä tiedot kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistossa;
- 18) 'sovintoehdotuksella' sellaista yrityksen laatimaa tai sen puolesta laadittua omaaloitteista selostusta kilpailuviranomaiselle, jossa yritys myöntää osallisuutensa kilpailuoikeuden rikkomiseen tai luopuu osallisuutensa kiistämisestä sekä myöntää kyseistä kilpailuoikeuden rikkomista koskevan vastuunsa ja joka on laadittu nimenomaan siksi, että kilpailuviranomainen voisi soveltaa yksinkertaistettua tai nopeutettua menettelyä;
- 19) 'sakoista vapautetulla' yritystä tai luonnollista henkilöä, jonka kilpailuviranomainen on vapauttanut sakoista sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan ohjelman puitteissa;
- 20) 'ylihinnalla' todellisuudessa maksetun hinnan ja sen hinnan erotusta, joka olisi muutoin maksettu, jos kilpailuoikeutta ei olisi rikottu;
- 21) 'sovitteluun perustuvalla riitojenratkaisulla' mekanismeja, jonka avulla osapuolet voivat päästä vahingonkorvausvaadetta koskevassa riidassa ratkaisuun tuomioistuimen ulkopuolella;
- 22) 'sovitteluun perustuvalla sovintoratkaisulla' sovitteluun perustuvalla riitojenratkaisulla saavutettua sopimusta;
- 23) 'suoralla ostajalla' luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka hankki kilpailuoikeuden rikkomisen kohteena olevia tuotteita tai palveluja rikkomiseen syyllistyneeltä suoraan;
- 24) 'välillisellä ostajalla' luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka ei hankkinut kilpailuoikeuden rikkomisen kohteena olevia tuotteita tai palveluja taikka niitä sisältäviä tuotteita tai palveluja taikka niistä johdettuja tuotteita tai palveluja rikkomiseen syyllistyneeltä suoraan vaan suoralta ostajalta tai myöhemmältä ostajalta.

3 artikla

Oikeus täyteen korvaukseen

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on kärsinyt vahinkoa kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta, voi vaatia ja saada täyden korvauksen kyseisestä vahingosta.
2. Täydellä korvauksella saatetaan vahinkoa kärsinyt henkilö asemaan, jossa se olisi ollut, jos kilpailuoikeuden rikkomista ei olisi tapahtunut. Tätä varten sen on katettava oikeus korvaukseen todellisesta vahingosta ja saamatta jääneestä voitosta sekä koron maksaminen.
3. Tämän direktiivin mukainen täysi korvaus ei saa johtaa liialliseen korvaukseen, oli sitten kyseessä rankaiseva, moninkertainen tai muu vahingonkorvaus.

4 artikla

Tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteet

Jäsenvaltioiden on tehokkuusperiaatteen mukaisesti varmistettava, että kaikki vahingonkorvausvaateiden käyttämiseen liittyvät kansalliset säännöt ja menettelyt on laadittu ja niitä sovelletaan niin, etteivät ne tee käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi käyttää unionin oikeuteen perustuvaa oikeutta saada täysi korvaus kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta. Vastaavuusperiaatteen mukaisesti kansalliset säännöt ja menettelyt, jotka liittyvät SEUT 101 tai 102 artiklan rikkomisen johdosta nostettuihin vahingonkorvauskanteisiin, eivät saa olla väitetyille vahinkoa kärsineille osapuolille epäedullisempia kuin ne säännöt ja menettelyt, joita sovelletaan samankaltaisiin kansallisen oikeuden rikkomisesta johtuviin kanteisiin.

II LUKU

TODISTEIDEN ESITTÄMINEN

5 artikla

Todisteiden esittäminen

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että unionissa nostettuun vahingonkorvauskanteeseen liittyvässä oikeudenkäynnissä kansalliset tuomioistuimet voivat tässä luvussa säädetyin ehdoin määrätä, että vastaajan tai kolmannen osapuolen on esitettävä hallinnassaan olevat olennaiset todisteet sellaisen kantajan pyynnöstä, joka on esittänyt asianmukaiset, kohtuudella käytettävissä olevat tosiseikat ja vahingonkorvausvaateensa tueksi riittävät todisteet sisältävät perustelut. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet pystyvät vastaajan pyynnöstä määräämään kantajan tai kolmannen osapuolen esittämään olennaisia todisteita.

Tämä kohta ei vaikuta asetuksen (EY) N:o 1206/2001 mukaisiin kansallisten tuomioistuinten oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet pystyvät määräämään esitettäväksi yksilöityjä yksittäisiä todisteita tai olennaisia todisteiden ryhmiä, jotka on määritelty niin täsmällisesti ja suppeasti kuin asianmukaisiin perusteluihin sisältyvien kohtuudella käytettävissä olevien tosiseikkojen perusteella on mahdollista.
3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet rajoittavat todisteiden esittämisen siihen, mikä on oikeasuhteista. Arvioidessaan sitä, onko osapuolen pyytämä todisteiden esittäminen oikeasuhteista, kansallisten tuomioistuinten on otettava huomioon kaikkien osapuolten ja asiaan liittyvien kolmansien osapuolten oikeutetut edut. Niiden on erityisesti otettava huomioon
 - a) se, missä määrin käytettävissä olevat tosiseikat ja todisteet, joilla perustellaan todisteiden esittämistä koskeva pyyntö, tukevat vaadetta tai puolustusta;
 - b) esittämisen laajuus ja kustannukset, erityisesti kolmansien osapuolten osalta, mukaan lukien tietojen, joilla todennäköisesti ei ole merkitystä oikeudenkäynnin osapuolille, erittelemättömän hankinnan estäminen;
 - c) se, sisältyykö esitettäväksi vaadittuihin todisteisiin luottamuksellisia tietoja, erityisesti kolmansia osapuolia koskevia luottamuksellisia tietoja, ja käytössä olevat järjestelyt tällaisten luottamuksellisten tietojen suojelemiseksi.
4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla tuomioistuimilla on valta määrätä esitettäväksi luottamuksellisia tietoja sisältävät todisteet, jos ne katsovat sen merkitykselliseksi vahingonkorvauskanteen kannalta. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisten tuomioistuinten määrätessä tällaisia tietoja esitettäväksi niillä on käytössään tehokkaat toimenpiteet tietojen suojaamiseksi.

5. Suojeltavana etuna ei pidetä sitä, että yritykset pyrkivät välttämään vahingonkorvauskanteita kilpailuoikeuden rikkomisen jälkeen.
6. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että määrätessään esittämään todisteita kansalliset tuomioistuimet ottavat täysin huomioon unionin tai kansallisen oikeuden mukaisen asiaankuuluvan asianajosalaisuuden.
7. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että niillä, joilla tietojen esittämistä pyydetään, on mahdollisuus tulla kuulluiksi, ennen kuin kansallinen tuomioistuin määrää esittämään todisteet tämän artiklan nojalla.
8. Tämä artikla ei estä jäsenvaltioita säilyttämästä tai ottamasta käyttöön sääntöjä, jotka johtaisivat laajempaan todisteiden esittämisvelvollisuuteen, sanotun kuitenkin rajoittamatta 4 ja 7 kohdan sekä 6 artiklan soveltamista.

6 artikla

Kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvien todisteiden esittäminen

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kun kansalliset tuomioistuimet vahingonkorvauskanteita käsitellessään määräävät esittämään kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyviä todisteita, 5 artiklan lisäksi sovelletaan tätä artiklaa.
2. Tämä artikla ei rajoita asetuksen (EY) N:o 1049/2001 mukaisten, asiakirjojen saamista yleisön tutustuttavaksi koskevien sääntöjen ja käytäntöjen soveltamista.
3. Tämä artikla ei rajoita kilpailuviranomaisten sisäisten asiakirjojen ja kilpailuviranomaisten välisen kirjeenvaihdon suojaamista koskevien unionin tai kansallisen oikeuden mukaisten sääntöjen ja käytäntöjen soveltamista.
4. Arvioidessaan tietojen esittämistä koskevan määräyksen oikeasuhteisuutta 5 artiklan 3 kohdan mukaisesti kansallisten tuomioistuinten on lisäksi otettava huomioon seuraavaa:
 - a) onko pyynnössä mainittu erityisesti kilpailuviranomaiselle toimitettujen tai sen asiakirja-aineistossa olevien asiakirjojen luonne, kohde tai sisältö vai koskeeko pyyntö kilpailuviranomaiselle toimitettuja asiakirjoja niitä erittelemättä;
 - b) esittääkö tietojen esittämistä pyytävä osapuoli pyynnön kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan vahingonkorvauskanteen yhteydessä; ja
 - c) tarve turvata kilpailuoikeuden tehokas julkisoikeudellinen täytäntöönpano 5 ja 10 kohdan osalta tai kilpailuviranomaisen 11 kohdan mukaisesta pyynnöstä.
5. Kansalliset tuomioistuimet voivat määrätä esittämään seuraaviin ryhmiin kuuluvat todisteet vasta sen jälkeen, kun kilpailuviranomainen on päättänyt menettelynsä tekemällä päätöksen tai muulla tavalla:
 - a) tiedot, jotka luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö on valmistellut erityisesti kilpailuviranomaisen menettelyä varten;
 - b) tiedot, jotka kilpailuviranomaiset ovat koonneet ja lähettäneet osapuolille menettelynsä aikana; ja
 - c) peruutetut sovintoehdotukset.
6. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet eivät voi vahingonkorvauskannetta koskevassa asiassa määrätä missään vaiheessa osapuolta tai kolmatta osapuolta esittämään seuraaviin ryhmiin kuuluvia todisteita:
 - a) sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevat lausunnot; ja
 - b) sovintoehdotukset.
7. Kantaja voi esittää perustellun pyynnön, että kansallinen tuomioistuin saa 6 kohdan a tai b alakohdassa tarkoitettujen todisteiden ainoastaan varmistuakseen siitä, että niiden sisällöt vastaavat 2 artiklan 16 ja 18 kohdassa olevia määritelmiä. Tuon arvioinnin yhteydessä kansalliset tuomioistuimet voivat pyytää apua ainoastaan toimivaltaiselta kilpailuviranomaiselta. Kyseisten todisteiden laatijoille voidaan myös antaa mahdollisuus tulla kuulluiksi. Kansallinen tuomioistuin ei saa missään tapauksessa antaa muille osapuolille tai kolmansille osapuolille pääsyä kyseisiin todisteisiin.
8. Jos vain osa pyydetystä todisteesta kuuluu 6 kohdan soveltamisalaan, sen muut osat, riippuen siitä, mihin ryhmään ne kuuluvat, luovutetaan tämän artiklan asiaankuuluvien kohtien mukaisesti.

9. Kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon sisältyvät todisteet, jotka eivät kuulu mihinkään tässä artiklassa luetelluista ryhmistä, voidaan vaatia esitettäväksi vahingonkorvausoikeudenkäynnissä milloin tahansa, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän artiklan soveltamista.

10. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet pyytävät kilpailuviranomaista esittämään sen asiakirja-aineistoon kuuluvat todisteet ainoastaan silloin, jos mikään osapuoli tai kolmas osapuoli ei voi kohtuudella toimittaa kyseisiä todisteita.

11. Siltä osin kuin kilpailuviranomainen on halukas esittämään näkemyksensä todisteiden esittämistä koskevien pyyntöjen oikeasuhteisuudesta, se voi omasta aloitteestaan esittää huomautuksia kansalliselle tuomioistuimelle, jolta esittämistä koskevaa määrystä haetaan.

7 artikla

Rajoitukset, jotka koskevat yksinomaan kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi saatujen todisteiden käyttöä

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 6 artiklan 6 kohdassa lueteltuihin ryhmiin kuuluvat todisteet, jotka luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö on saanut yksinomaan kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi, joko katsotaan vahingonkorvausoikeudenkäynneissä todisteeksi kelpaamattomiksi tai niitä suojellaan sovellettavien kansallisten sääntöjen nojalla muilla keinoin, jotta varmistetaan todisteiden esittämisvelvollisuutta koskevien 6 artiklassa säädettyjen rajoitusten täysi tehokkuus.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että siihen saakka kun kilpailuviranomainen on päättänyt menettelynsä tekemällä päätöksen tai muulla tavalla, 6 artiklan 5 kohdassa lueteltuihin ryhmiin kuuluvat todisteet, jotka luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö on saanut yksinomaan kyseisen kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi, joko katsotaan vahingonkorvausoikeudenkäynneissä todisteeksi kelpaamattomiksi tai niitä suojellaan sovellettavien kansallisten sääntöjen nojalla muilla keinoin, jotta varmistetaan todisteiden esittämisvelvollisuutta koskevien 6 artiklassa säädettyjen rajoitusten täysi tehokkuus.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että todisteisiin, jotka luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö on saanut yksinomaan kilpailuviranomaisen asiakirja-aineistoon pääsyn vuoksi ja jotka eivät kuulu 1 tai 2 kohdan soveltamisalaan, voi vedota vahingonkorvauskanteissa ainoastaan kyseinen henkilö taikka luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jolle kyseisen henkilön oikeudet ovat siirtyneet, mukaan lukien henkilö, jolle kyseisen henkilön vaade on siirtynyt.

8 artikla

Seuraamukset

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset tuomioistuimet voivat tosiasiallisesti määrätä seuraamuksia osapuolille, kolmansille osapuolille ja niiden laillisille edustajille jonkin seuraavista seikoista tapahtuessa:

- a) ne laiminlyövät kansallisen tuomioistuimen antaman todisteiden esittämistä koskevan määräyksen noudattamisen tai kieltäytyvät siitä;
- b) ne tuhoavat asiaan liittyviä todisteita;
- c) ne laiminlyövät kansallisen tuomioistuimen määräämien luottamuksellisen tiedon suojaamista koskevien velvoitteiden noudattamisen tai kieltäytyvät siitä;
- d) ne rikkovat tässä luvussa säädettyjä todisteiden käytön rajoituksia.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että seuraamukset, joita kansalliset tuomioistuimet voivat määrätä, ovat tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Kansallisen tuomioistuimen määrättävissä oleviin seuraamuksiin on kuuluttava vahingonkorvausoikeudenkäynnin osapuolen toiminnan osalta mahdollisuus tehdä epäedullisia päätelmiä, kuten olettaa, että tarkasteltavana oleva seikka on näytetty toteen, tai hylätä vaateet tai puolustus kokonaan tai osittain, ja mahdollisuus määrätä oikeudenkäyntikulujen maksamisesta.

III LUKU

KANSALLISTEN PÄÄTÖSTEN VAIKUTUS, VANHENTUMISAJAT JA YHTEISVASTUU

9 artikla

Kansallisten päätösten vaikutus

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kilpailuoikeuden rikkominen, joka on todettu kansallisen kilpailuviranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen lopullisella päätöksellä, katsotaan peruuttamattomasti vahvistetuksi niiden kansallisissa tuomioistuimissa SEUT 101 tai 102 artiklan taikka kansallisen kilpailuoikeuden nojalla nostettua vahingonkorvauskannetta varten.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos 1 kohdassa tarkoitettu lopullinen päätös tehdään toisessa jäsenvaltiossa, kyseinen lopullinen päätös voidaan esittää kansallisissa tuomioistuimissa kansallisen lainsäädännön mukaisesti ainakin alustavana näyttönä siitä, että kilpailuoikeuden rikkominen on tapahtunut, ja että tarvittaessa sitä voidaan arvioida osapuolten toimittamien muiden todisteiden ohella.

3. Tämä artikla ei rajoita SEUT 267 artiklan mukaisia kansallisten tuomioistuinten oikeuksia ja velvollisuuksia.

10 artikla

Vanhentumisajat

1. Jäsenvaltioiden on tämän artiklan mukaisesti vahvistettava säännöt, joita sovelletaan vahingonkorvauskanteiden nostamista koskeviin vanhentumisaikeihin. Kyseisissä säännöissä on määritettävä, milloin vanhentumisaika alkaa kuluu, sen kesto sekä olosuhteet, joiden vallitessa se katkeaa tai keskeytyy.

2. Vanhentumisajat eivät saa alkaa kuluu, ennen kuin kilpailuoikeuden rikkominen on päättynyt ja kantajan tiedossa on tai sen tiedossa voidaan kohtuudella olettaa olevan

a) toiminta ja se, että toiminta rikkoo kilpailuoikeutta;

b) se, että kilpailuoikeuden rikkominen on aiheuttanut sille vahinkoa; ja

c) rikkomiseen syyllistynyt.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vahingonkorvauskanteiden nostamiseen sovellettavat vanhentumisajat ovat vähintään viisi vuotta.

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vanhentumisaika keskeytyy tai, kansallisen oikeuden säännöksistä riippuen, vanhentumisaika katkeaa, jos kilpailuviranomainen käynnistää tutkimuksen tai menettelyn kilpailuoikeuden rikkomisesta, johon vahingonkorvauskanne liittyy. Keskeytyminen saa päättyä aikaisintaan vuosi sen jälkeen, kun rikkomista koskevasta päätöksestä on tullut lopullinen tai menettely on muulla tavoin lopetettu.

11 artikla

Yhteisvastuu

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että yritykset, jotka ovat rikkoneet kilpailuoikeutta yhteisellä toiminnalla, vastaavat kilpailuoikeuden rikkomisen aiheuttamasta vahingosta yhteisvastuullisesti siten, että kukin kyseisistä yrityksistä on velvollinen korvaamaan vahingon kokonaisuudessaan ja vahinkoa kärsineellä osapuolella on oikeus vaatia miltä tahansa kyseisistä yrityksistä täyttä korvausta, kunnes se on saanut täyden korvauksen.

2. Poiketen siitä, mitä 1 kohdassa säädetään, jäsenvaltioiden on varmistettava, sanotun kuitenkin rajoittamatta 3 artiklassa säädettyä oikeutta täyteen korvaukseen, että jos rikkomiseen syyllistynyt on komission suosituksessa 2003/361/EY⁽¹⁾ määritelty pieni tai keskisuuri yritys, jäljempänä 'pk-yritys', rikkomiseen syyllistynyt on vastuussa vain suorille ja välillisille ostajilleen, jos

a) sen markkinaosuus merkityksellisillä markkinoilla oli alle viisi prosenttia koko kilpailuoikeuden rikkomisen keston ajan; ja

b) yhteisvastuuta koskevien tavanomaisten sääntöjen soveltaminen vaarantaisi peruuttamattomasti sen taloudellisen kannattavuuden ja aiheuttaisi sen omaisuuden koko arvon menetyksen.

3. Edellä 2 kohdassa säädettyä poikkeusta ei sovelleta, jos

a) pk-yritys on johtanut kilpailuoikeuden rikkomista tai pakottanut muita yrityksiä osallistumaan siihen; tai

b) pk-yrityksen on aiemmin todettu rikkoneen kilpailuoikeutta.

4. Poiketen siitä, mitä 1 kohdassa säädetään, jäsenvaltioiden on varmistettava, että sakoista vapautettu yritys on yhteisvastuussa seuraavasti:

a) omille suorille tai välillisille ostajilleen tai toimittajilleen; ja

b) muille vahinkoa kärsineille osapuolille vain, jos ne eivät pysty saamaan täyttä korvausta muilta samaan kilpailuoikeuden rikkomiseen syyllistyneiltä yrityksiltä.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tämän kohdan mukaisiin tapauksiin mahdollisesti sovellettava vanhentumisaika on kohtuullinen ja riittävä, jotta vahinkoa kärsineet osapuolet voivat nostaa kanteen.

(¹) Komission suositus 2003/361/EY, annettu 6 päivänä toukokuuta 2003, mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä (EUVL L 124, 20.5.2003, s. 36).

5. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että rikkomiseen syyllistynyt voi vaatia miltä tahansa muulta rikkomiseen syyllistyneeltä osuutta, jonka suuruus määritetään sen perusteella, mikä niiden suhteellinen vastuu kilpailuoikeuden rikkomisen aiheuttamasta vahingosta on. Jos rikkomiseen syyllistynyt on vapautettu sakoista sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan ohjelman nojalla, sen osuus ei saa ylittää vahinkoa, jonka se on aiheuttanut omille suorille tai välillisille ostajilleen tai toimittajilleen.

6. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että siinä määrin kuin kilpailuoikeuden rikkominen aiheutti vahinkoa muille vahinkoa kärsineille osapuolille kuin rikkomiseen syyllistyneiden suorille tai välillisille ostajille tai toimittajille, mahdollinen osuus, joka sakoista vapautetun on maksettava muille rikkomiseen syyllistyneille, määritetään sen perusteella, mikä sen suhteellinen vastuu kyseisestä vahingosta on.

IV LUKU

YLIHINNAN SIIRTÄMINEN

12 artikla

Ylihinnan siirtäminen ja oikeus täyteen korvaukseen

1. Edellä 3 artiklassa säädetyn täyttä korvausta koskevan oikeuden täysimääräisen toteutumisen varmistamiseksi jäsenvaltioiden on tässä luvussa säädettyjen sääntöjen mukaisesti varmistettava, että kaikki vahinkoa kärsineet voivat hakea vahingonkorvausta riippumatta siitä, ovatko ne rikkomiseen syyllistyneen suorilla tai välillisillä ostajilla, ja että vältetään vahingonkorvaukset, jotka ylittävät kilpailuoikeuden rikkomisen kantajalle aiheuttaman vahingon, sekä rikkomiseen syyllistyneen vastuun puuttuminen.

2. Liiallisten korvausten välttämiseksi jäsenvaltioiden on vahvistettava tarkoituksenmukaiset prosessioikeudelliset säännöt sen varmistamiseksi, että jakeluketjun millä tahansa tasolla maksettu korvaus todellisesta vahingosta ei ylitä tuolla tasolla ylihinnasta aiheutunutta vahinkoa.

3. Tämä luku ei vaikuta vahinkoa kärsineen osapuolen oikeuteen hakea ja saada korvausta saamatta jääneestä voitosta, joka johtuu ylihinnan täydestä tai osittaisesta siirtämisestä.

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tässä luvussa säädettyjä sääntöjä sovelletaan myös silloin, kun kilpailuoikeuden rikkominen liittyy rikkomiseen syyllistyneen hankintatoimintaan.

5. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla tuomioistuimilla on toimivalta arvioida kansallisten menettelyjen mukaisesti, mikä osuus mahdollisesta ylihinnasta siirrettiin.

13 artikla

Ylihinnan siirtämiseen vetoava puolustus

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vahingonkorvauskanteen vastaaja voi puolustuksenaan vedota siihen, että kantaja siirsi kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvan ylihinnan edelleen kokonaan tai osittain. Todistustaakka ylihinnan siirtämisestä on vastaajalla, joka voi kohtuudella vaatia kantajaa tai kolmansia osapuolia esittämään tietoja.

14 artikla

Välilliset ostajat

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että silloin kun vahingonkorvausvaateen olemassaolo ja myönnettävän korvauksen määrä riippuu vahingonkorvausasiassa siitä, siirrettiinkö ylihintaa kantajalle tai missä määrin se siirrettiin tälle ottaen huomioon kauppatapa hinnankorotusten siirtämisestä jakeluketjuun, todistustaakka tällaisen siirtämisen tapahtumisesta ja laajuudesta on kantajalla, joka voi kohtuudella vaatia vastaajaa tai kolmansia osapuolia esittämään tietoja.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa välillisen ostajan katsotaan näyttäneen toteen ylihinnan siirtäminen kyseiselle välilliselle ostajalle, kun kyseinen välillinen ostaja on osoittanut, että

- vastaaja on syyllistynyt kilpailuoikeuden rikkomiseen;
- kilpailuoikeuden rikkominen on johtanut ylihinnan veloittamiseen vastaajan suoralta ostajalta; ja
- välillinen ostaja on ostanut tavarat tai palvelut, joita kilpailuoikeuden rikkominen koskee, tai se on ostanut tavaroita tai palveluja, jotka olivat peräisin niistä tai jotka sisälsivät niitä.

Tätä kohtaa ei sovelleta, jos vastaaja voi uskottavasti osoittaa tuomioistuinta tyydyttävällä tavalla, ettei ylihintaa siirretty välilliselle ostajalle tai ettei sitä siirretty kokonaan.

15 artikla

Jakeluketjun eri tasoilla olevien kantajien vahingonkorvauskanteet

1. Jotta vältetään jakeluketjun eri tasolla olevien kantajien vahingonkorvauskanteista johtuva moninkertainen vastuu tai rikkomiseen syyllistyneen vastuun puuttuminen, jäsenvaltioiden on varmistettava, että arvioidessaan 13 ja 14 artiklan soveltamisesta johtuvan todistustaakan täyttämistä kansalliset tuomioistuimet, joissa on nostettu vahingonkorvauskanne, voivat unionin tai kansallisen oikeuden mukaisesti käytettävissä olevin keinoin ottaa huomioon minkä tahansa seuraavista seikoista:

- a) samaan kilpailuoikeuden rikkomiseen liittyvät vahingonkorvauskanteet, joiden nostajat toimivat jakeluketjun muilla tasoilla;
- b) edellä a alakohdassa tarkoitettujen vahingonkorvauskanteiden johdosta annetut ratkaisut;
- c) kilpailuoikeuden julkisoikeudellisesta täytäntöönpanosta johtuvat julkisesti saatavilla olevat olennaiset tiedot.

2. Tämä artikla ei vaikuta asetuksen (EU) N:o 1215/2012 30 artiklan mukaisiin kansallisten tuomioistuinten oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

16 artikla

Ohjeet kansallisille tuomioistuimille

Komissio laatii kansallisille tuomioistuimille ohjeet siitä, miten välilliselle ostajalle siirretty osuus yli hinnasta arvioidaan.

V LUKU

VAHINGON MÄÄRITTÄMINEN

17 artikla

Vahingon määrittäminen

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, ettei vahingon määrittämisen edellyttämä todistustaakka eikä näyttökynnys tee käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi käyttää oikeutta saada vahingonkorvausta. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisilla tuomioistuimilla on valta arvioida kansallisten menettelyjen mukaisesti vahingon suuruus, jos kantajan todetaan kärsineen vahinkoa mutta vahingon täsmällinen määrittäminen on käytännössä mahdotonta tai kohtuuttoman vaikeaa käytettävissä olevien todisteiden pohjalta.

2. Kun kyse on kartellista, rikkomisen oletetaan aiheuttavan vahinkoa. Rikkomiseen syyllistyneellä on oltava oikeus kiistää tämä oletama.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallinen kilpailuviranomainen voi vahingonkorvausoikeudenkäynnissä kansallisen tuomioistuimen pyynnöstä avustaa kyseistä kansallista tuomioistuinta vahingon määrittämisessä, jos kyseinen kansallinen kilpailuviranomainen katsoo tällaisen avustamisen tarkoituksenmukaiseksi.

VI LUKU

SOVITTELUUN PERUSTUVA RIITAJENRATKAISU

18 artikla

Sovitteluun perustuvan riitojenratkaisun lykkäävä vaikutus ja muut vaikutukset

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vahingonkorvauskanteen nostamista koskeva vanhentumisaika keskeytyy mahdollisen sovitteluun perustuvan riitojenratkaisumenettelyn ajaksi. Vanhentumisaika keskeytyy ainoastaan niiden osapuolten osalta, jotka ovat tai olivat mukana tai edustettuina sovitteluun perustuvassa riitojenratkaisussa.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että vahingonkorvauskannetta käsittelevä kansallinen tuomioistuin voi keskeyttää asian käsittelyn enintään kahdeksi vuodeksi, jos oikeudenkäynnin osapuolet osallistuvat sovitteluun perustuvaan riitojenratkaisuun kyseessä olevan vahingonkorvauskanteen kattaman vaateen osalta, sanotun kuitenkin rajoittamatta välimiesmenettelyä koskevien kansallisen lainsäädännön säännösten soveltamista.

3. Kilpailuviranomainen voi katsoa, että sovintoratkaisuun perustuvan korvauksen maksaminen ennen sen antamaa sakon langettavaa päätöstä on lieventävä seikka.

19 artikla

Sovitteluun perustuvien sovintoratkaisujen vaikutus myöhempisiin vahingonkorvauskanteisiin

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että sovitteluun perustuvan sovintoratkaisun jälkeen sovintoratkaisuun osallistuvan vahinkoa kärsineen osapuolen vaateesta vähennetään sovintoratkaisuun osallistuvan rikkomiseen syyllystyneen osuus vahingosta, jonka kilpailuoikeuden rikkominen aiheutti vahinkoa kärsineelle osapuolelle.

2. Sovintoratkaisuun osallistuvan vahinkoa kärsineen osapuolen mahdollinen jäljellä oleva vaade voidaan toteuttaa vain sovintoratkaisun ulkopuolisten muiden rikkomiseen syyllystyneiden osalta. Sovintoratkaisun ulkopuoliset muut rikkomiseen syyllystyneet eivät voi vaatia sovintoratkaisuun osallistuvaa muuta rikkomiseen syyllystyntä maksamaan osuutta jäljellä olevasta vaateesta.

3. Poiketen siitä, mitä 2 kohdassa säädetään, jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos sovintoratkaisun ulkopuoliset muut rikkomiseen syyllystyneet eivät pysty maksamaan sovintoratkaisuun osallistuvan vahinkoa kärsineen osapuolen jäljellä olevan vaateen mukaista vahingonkorvausta, sovintoratkaisuun osallistuva vahinkoa kärsinyt osapuoli voi toteuttaa jäljellä olevan vaateen sovintoratkaisuun osallistuvan rikkomiseen syyllystyneen osalta.

Ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu poikkeus voidaan nimenomaisesti sulkea pois sovitteluun perustuvan sovintoratkaisun ehdoissa.

4. Kun kansalliset tuomioistuimet määrittävät sen osuuden suuruutta, jonka rikkomiseen syyllystynyt voi vaatia toista rikkomiseen syyllystyntä maksamaan sen mukaisesti, mikä on kummankin suhteellinen osuus kilpailuoikeuden rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta, niiden on otettava asianmukaisella tavalla huomioon vahingonkorvaus, joka on maksettu sellaisten aikaisempien sovitteluun perustuvien sovintoratkaisujen nojalla, joissa kyseinen rikkomiseen syyllystynyt on ollut osallisena.

VII LUKU

LOPPUSÄÄNNÖKSET

20 artikla

Uudelleentarkastelu

1. Komissio tarkastelee tätä direktiiviä uudelleen ja laatii sen perusteella kertomuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle viimeistään 27 päivänä joulukuuta 2020.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetun kertomuksen on sisällettävä muun muassa tiedot kaikista seuraavista seikoista:

- a) kilpailuviranomaisen kilpailuoikeuden rikkomisen johdosta määräämien sakkojen maksamisesta johtuvan taloudellisen rasitteen mahdollinen vaikutus vahinkoa kärsineiden osapuolten mahdollisuuteen saada täysi korvaus kyseisen kilpailuoikeuden rikkomisen aiheuttamasta vahingosta;
- b) missä määrin ne, jotka vaativat kanteella korvausta vahingosta, joka on aiheutunut kilpailuoikeuden rikkomisesta, jonka tapahtumisen jäsenvaltion kilpailuviranomainen on tekemällänsä rikkomista koskevalla päätöksellä vahvistanut, eivät voi toisen jäsenvaltion kansallisessa tuomioistuimessa todistaa, että tällainen kilpailuoikeuden rikkominen on tapahtunut;
- c) missä määrin korvaus todellisesta vahingosta ylittää ylihinnasta aiheutuneen vahingon, jonka kilpailuoikeuden rikkominen on aiheuttanut tai joka on tapahtunut jakeluketjun millä tahansa tasolla.

3. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuun kertomukseen liitetään tarvittaessa lainsäädäntöehdotus.

21 artikla

Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 27 päivänä joulukuuta 2016. Niiden on viipymättä toimitettava nämä säännökset kirjallisina komissiolle.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne julkaistaan virallisesti. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä säännellyistä kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

*22 artikla***Ajallinen soveltaminen**

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansallisia säädöksiä, jotka on 21 artiklan nojalla annettu tämän direktiivin aineellisten säännösten noudattamiseksi, ei sovelleta taannehtivasti.
2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 21 artiklan nojalla annettuja muita kuin 1 kohdassa tarkoitettuja kansallisia säädöksiä ei sovelleta vahingonkorvauskanteisiin, jotka on nostettu kansallisessa tuomioistuimessa ennen 26 päivää joulukuuta 2014.

*23 artikla***Voimaantulo**

Tämä direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

*24 artikla***Osoitus**

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Strasbourgissa 26 päivänä marraskuuta 2014.

Euroopan parlamentin puolesta

Puhemies

M. SCHULZ

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

S. GOZI
